

המהר"ל המבואר

גבורות השם

כרך שני

פרקים מו-עב

הלכות יין נסך, הלכות פסח

עם ביאור

קול חי

המהר"ל המבואר

גבורות השם

מאת מרנא ורבנא מהר"ר יהודה ליווא
בהר"ר בצלאל מפראג זצוק"ל

הוצאה חדשה הכוללת ניקוד, פיסוק, חלוקה לפיסקאות,
השלמת ותיקון מראי המקומות,
קביעת כותרות לכל פרק ופיסקה, סיכומי הפרקים
ועוד הערות ותוספות מועילות.

ועם ביאור

קול חי

המבאר לשון המהר"ל פיסקה מול פיסקה בלשון צחה בת ימינו
מאת הרב אביגדור שילה

בהוצאת המכון התורני אור עציון
ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

תוכן העניינים

כרך ראשון

יז	פתיחה
יח	מבוא
1	גבורות השם
3	הקדמה ראשונה אין לחקור בנסתרות אבל יש לחקור בניסים ובנפלאות
12	הקדמה שנייה הניסים
	הקדמה שלישית תכנית כתיבת ששת הספרים העוסקים במועדי ישראל,
45	הספר גבורות השם ראשון לכולם.
56	פרק א ההיתר לספר גבורותיו של הקב"ה.
59	פרק ב המקור ממנו למדים את מצות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר
	פרק ג שיעבוד ישראל במצרים משתי בחינות: מבחינת החומר, מצד עצמם,
65	ומבחינת הצורה, מצד המצרים.
73	פרק ד למה השתעבדו ישראל דווקא למצרים
84	פרק ה היווצרות עם ישראל במצרים דומה ללידת אברהם באור כשדים
96	פרק ו הבטחה לאברהם על הגנתו ועל שכרו, בברית בין הבתרים.
105	פרק ז אמונת אברהם בקב"ה.
119	פרק ח ביאור רמזי ברית בין הבתרים.
142	פרק ט חטאו של אברהם בגללו נגזרה גלות מצרים על זרעו.
165	פרק י גזירת הגירות של ארבע מאות שנה.
172	פרק יא ירידת ישראל למצרים בהשגחה נפלאה.
179	פרק יב שלבים בשעבוד וריבוי העם.
189	פרק יג היורדים למצרים שנים עשר השבטים בפרט ושבעים נפש בכלל.
193	פרק יד דרשת הכתובים על תחילת השעבוד במצרים.
200	פרק טו דרשת הכתובים על עיקר השעבוד.
212	פרק טז יחוסו של משה לעמרם וליוכבד ולשבט לוי.
220	פרק יז לידת משה והצלתו ביאור.
230	פרק יח תחילת דרכו של משה.
242	פרק יט בריחת משה ממצרים וזיווגו עם בת יתרו.
260	פרק כ מעלת יתרו.
267	פרק כא שלבי הקשר של הקב"ה אל ישראל.
272	פרק כב פירוש הפסוק: ומשה היה רועה את צאן יתרו.
280	פרק כג ההתגלות למשה בסנה.
295	פרק כד דברי ה' אל משה בהתגלות בסנה.
303	פרק כה שאלת משה: מה שמו? ותשובת ה': אהיה אשר אהיה.
311	פרק כו פקד פקדתי, כפל הלשון - להורות על שלמות הגאולה ואמיתות הגואל.
319	פרק כז שלושת האותות שעשה משה לפני בני ישראל.
325	פרק כח הטעם שהיה משה כבד פה.
330	פרק כט עם ישראל נקראו: בכור. החמור עליו רכבו אברהם ומשה ושעליו ירכב המשיח.

338	ביאור הפסוקים שבסוף פרשת שמות ובתחילת פרשת וארא	פרק ל
347	יחוסו של משה והקשיית לב פרעה	פרק לא
353	אות הנחש וטעמים לעשר המכות	פרק לב
363	ביאור המכות מצפרדע ועד ארבה	פרק לג
371	מכות חושך, ארבה ומכת בכורות. חלוקתן של המכות בהתאם למכים	פרק לד
386	קרבן פסח מצרים	פרק לה
392	דיני קרבן הפסח ורמזיו	פרק לו
405	דם הפסח ומכת בכורות	פרק לז
415	פסח ראשון ושני, וקדושת הבכורות	פרק לח
424	זכירת יציאת מצרים ושבת הגדול	פרק לט
436	קריעת ים סוף	פרק מ
455	התגברות רבי פנחס בן יאיר על הנהר	פרק מא
464	המשך ענין קריעת ים סוף	פרק מב
474	זכות ישראל להיגאל ממצרים	פרק מג
488	ישראל במעלה יותר מהמלאכים	פרק מד
502	מצוות בהן מוזכרת יציאת מצרים והטעם לכך	פרק מה

כרך שני

515	הזמנים המקודשים: שלושת הרגלים, ראש השנה ויום הכיפורים	פרק מו
527	שירת הים	פרק מז
567	איסור אכילה ושתייה בערב הפסח, דיני הסבה וארבע כוסות	פרק מח
597	ברכה ראשונה ואחרונה על ארבע הכוסות	פרק מט
622	קידוש וטיבול ראשון	פרק נ
637	המצה לחם עוני	פרק נא
649	ביאור ההגדה (מתחילתה ועד: "אפילו כולנו חכמים")	פרק נב
669	המשך ביאור ההגדה (מ"מעשה ברבי אלעזר" עד: ארבעה בנים)	פרק נג
	המשך ביאור ההגדה (מ"מתחילה עובדי ע"ז" עד: "וירא את עוניינו	פרק נד
686	ואת עמלנו ואת לחצנו")	
710	הוצאת ישראל ממצרים על ידי הקב"ה ולא על ידי מלאך	פרק נה
	ביאור דרשת חכמים על הפסוק: ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול	פרק נו
719	ובאותות ובמופתים	
732	עשר המכות	פרק נז
748	על הים לקו חמישים מכות	פרק נח
757	ט"ו המעלות	פרק נט
	המשך ביאור ההגדה ("רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר" וכו',	פרק ס
764	ועניין ארבע כוסות).	
796	המשך ביאור ההגדה (מ"בכל דור ודור" ועד ההלל).	פרק סא
810	ביאור שני הפרקים הראשונים של ההלל	פרק סב
825	המשך ביאור ההגדה (מנטילת ידים ועד "שפוך חמתך")	פרק סג
845	ביאור החלק השני של ההלל	פרק סד
876	סיום ההגדה - ברכת השיר והלל הגדול	פרק סה
892	תכלית יציאת מצרים - שיהיה הקב"ה אלוקים לישראל	פרק סו

905	.....	ישראל עליונים אף מהמלאכים	פרק סז
917	.....	ראיות מדברי חז"ל שמעלת ישראל גדולה ממעלת המלאכים	פרק סח
924	.....	חשיבות הקרבנות	פרק סט
936	.....	מקום המקדש	פרק ע
948	.....	בית המקדש - שלמות העולם ושלמות ישראל	פרק עא
956	.....	גאולת ישראל מובטחת מכיון שההכנה האלוקית מצויה בישראל	פרק עב
962	.....	הלכות יין נסך	הלכות יין נסך
968	.....	הלכות פסח בקצרה	הלכות פסח בקצרה
972	.....	מפתח מקורות	מפתח מקורות

פרק מו

נושא הפרק: הזמנים המקודשים: שלושת הרגלים, ראש השנה ויום הכיפורים

שלושת הרגלים קשורים זה לזה וקשורים לתבואות הארץ

הזמנים המקדשים בתורה, מצאנו שלש מהם חבר הכתוב אותם ביחד הם: חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות, והם נקראים: שלש רגלים. ומאחר שהתורה חברה אלו שלש רגלים יחד חוץ מראש השנה ויום הכפורים, מזה נדע כי אלו שלש רגלים בפרט מתייחסים ביחד. גם מצאנו אלו שלש רגלים קבצה התורה זמנם בתבואת הארץ, בפסח כתיב: (שמות כג, טו-טז): למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים, וחג הקציר¹, בכורי מעשיך, וחג האסיף בצאת השנה. הרי לך שלשה זמנים: האביב והקציר והאסיף, שאוסף התבואה לבית.

לגשמי ולזמן מכנה משותף

ודבר זה צריך תלמוד: מה ענין המועדים אל תבואה? דע כי הזמן יש לו יחוס אל הגשם, ודבר זה מברר למי שעיין בחכמה, כי ההמשך והחלוק אשר יש לזמן הוא דומה להמשך וחלוק הגשם, שכל גשם יש לו משך והוא נחלק. ועוד: כי הזמן נתלה בגשם, כי הזמן מתחדש מן התנועה, והתנועה היא לגשם. והמעין ידע כי הזמן והתנועה והגשם משתתפים מתייחסים בכל דבר. וכאשר תעיין ותמצא שהגשם יש לו חלופי ששה צדדין, והם: המעלה והמטה, ימין ושמאל, פנים ואחור, וכל שש צדדין אלו מתייחסים אל הגשמי, בעבור שכל צד יש לו רחוק וזהו גדר הגשם. אמנם יש בו שביעי והוא האמצעי שאינו נוטה לשום צד, ומפני שאינו מתייחס

קול חי

מצאנו בתורה שלושה זמנים מקודשים שנכתבו יחדיו: חג המצות, חג השבועות וחג הסוכות, והם הנקראים: שלושה רגלים. מכך שהתורה חיברה את שלושת המועדים הללו יחד ולא צירפה עימם את ראש השנה ויום הכיפור, נלמד ששלושת הרגלים עניין אחד. עוד מצאנו ששלושת הרגלים קשורים לתבואות הארץ, בפסח נאמר: למועד חודש האביב כי בו יצאת ממצרים, בשבועות נאמר: וחג הקציר ביכורי מעשיך, ועל חג הסוכות נאמר: וחג האסיף בצאת השנה. הרי פירטה התורה שלושה זמנים: אביב, קציר ואסיף.

הקשר שבין המועדים לתבואה צריך ביאור. ידוע למי שעיין בדברי חכמה שזמן מתייחס אל החומר, כי התמשכות הזמן וחלוקתו מתאימים למושגי החומר, לפי שכל דבר חומרי מתפרש במרחב וניתן לחלקו לחלקים. ועוד, הזמן שייך לתנועה, שהיא מתכונות החומר. המעיין יודע כי לזמן, לתנועה ולחומר מכנה משותף ויש ביניהם יחס. כשתבונן תדע שלחומר שישה צדדים: מעלה ומטה, ימין ושמאל, קדימה ואחורה. כל אחד מהצדדים הוא ביטוי של גשמי, כי הצדדים מבטאים מרחק, והרוחק הוא מתכונות החומר. לכל גשם יש גם נקודת מרכז שאינה נוטה לשום

1. רש"י שם: "וחג הקציר - הוא חג שבועות. בכורי מעשיך - שהוא זמן הבאת בכורים, ששתי הלחם הבאים בעצרת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים למקדש, שנאמר (במדבר כח, כו): וביום הבכורים וגו'. וחג האסיף - הוא חג הסוכות".

לשום צד דומה לדבר שהוא בלתי גשמי, שאין לו רחוק. ולפיכך יש גם כן לזמן המתיחס ומשתתף עם הגשם ששה ימים, והם ימי חל, אבל השביעי קדוש. ונמצא כי שבוע ימי שבוע הם דומים לגשם הפשוט שיש לו ששה קצוות והאמצעי שבשניהם, זהו ענין ששת ימי חל והשביעי הוא קדוש.

השנה נמנית לפי השמש והירח שהם מלכים

אמנם השנה משער מן השמש, שהוא המלך בצבא השמים, וראוי למנות למלך כמו שמונין כל מנין למלך, מפני שהמלך מסדר ומקים המשך המציאות. וכן החמה שהוא המלך, מפני שעל ידה סדר המשך המציאות שהוא הזמן, ולכך מונין השנה לחמה. וכן הירח שהוא גם כן מלך, והמלך מסדר סדר המשך המציאות, ולכך מונין לה גם כן.

בשנה, כמו בעולם, שלוש בחינות: התחלה, שלימות ואסיפה

ודע כי כל שנה ושנה בפני עצמו יש בה הויה מיוחדת, כאלו בכל שנה ושנה יש בה בריאה בפני עצמה, ולכך השנה מתיחסת ומתדמה אל העולם. וזה כמו שיש לעולם התחלה שנמצא נברא כך יש בשנה התחלה, וזאת ההתחלה היא בזמן האביב שבו התחלת הויה הנבראים². וכמו שיש לעולם שלמות הויה ודבר זה זולת התחלת ההויה, כי התחלת הויה התחלה בלבד והשלימה מצד שהוא שלם, וכך יש לשנה שלמות הויה, וזהו בזמן הקציר שהתבואה היא בשלמות ראויה אל הקציר. ויש לעולם חזרה ואספה, שאחר תכלית הכל העולם נאסף אל המקום, שאין עמידה לעולם בעצמו ונאסף אל המקום שבו נתלה³. וכן יש בשנה, בצאת השנה

קול חי

צד והיא בדוגמת הדבר הבלתי גשמי. וכך גם לזמן, שכאמור יש לו תכונות דומות לחומר, יש ששה ימים שהם ימי חול, והיום השביעי קדוש. נמצא כי שבוע ימי השבוע דומים לחומר הפשוט, שיש לו ששה צדדים ונקודת מרכז.

השנה נמדדת לפי מהלך השמש, שהיא מלך עולם הטבע, וראוי למנות לפי המלך, כי המלך הוא הקובע את סדרי המציאות בשלטונו. כך השמש היא המלך, מפני שעל ידה נקבעים הזמנים, לכן מונים את השנה לפי השמש. אולם גם הירח הוא מלך, וגם הוא קובע את המציאות, לכן מונים גם לפי הירח.

דע כי בכל שנה יש התהוות חדשה המבדילה אותה מהשנה שקדמה לה, כביכול בתחילת כל שנה יש בריאה חדשה, לכן השנה מתדמה לעולם, כלומר כמו שהעולם נברא ויש לו נקודת התחלה כך לכל שנה יש התחלה. תחילת השנה באביב, התקופה בה מתהווים הנמצאים. כמו שיש לעולם שלמות השונה מתחילת הבריאה, כי התחלת הבריאה היא רק ההתחלה ואין בה שלמות ורק אחר כך מגיע העולם לשלמותו, כך גם בשנה ההתחלה היא בניסן והשלמות בתקופת הקציר, שהתבואה נמצאת בשלמותה וראויה להקציר. ועוד זמן יש לעולם בו הוא נאסף חזרה אל בוראו,

2. ניתן להבין בשני אופנים: א. באביב מתחילה הפריחה ויציאת הדברים אל המציאות לאחר התכנסותם בימי החורף. ב. כדעת ר"י במסכת ר"ה יא, א שבניסן נברא העולם.

3. עיין מו"נ ח"ב פרק כט, שם כתב: "הנה התבאר לך וסוכמה השיטה, שאנו מסכימים עם אריסטו במחצית דעתו, ומאמינים שהמציאות הזאת נצחית לעולמי עד בטבע זה שהוא יתברך חפץ בו. דבר ממנה לא ישתנה בשום אופן" (בתרגום מ. שוורץ).

הוא תקופת השנה, אין להוית השנה עמידה, ויש זמן אספה שגאספ אל המקים, כמו שיתבאר.

בעולם שלוש בחינות אלו: מושפע מאיתו יתברך (התחלה), חזר לסיבתו (אסיפה), דבקות בקב"ה (שלמות) ומצד שלש בחינות אלו יש לעולם מדרגה אלהית, כי במה שהוא נמצא משפיע מאתו יתברך יש לו הצטרפות אל השם יתברך. והשני הוא הפך זה, שהעולם הוא חוזר ונאסף אל סבתו המקים אותו במה שהעולם נתלה בו יתברך ואין לו קיום וזלתו יתברך⁴, ובזה כל המציאות שב אל השם יתברך. וכמו שהענין הראשון במה שהנמצאים הם משפיעים נמצאים מאתו יש לעולם דבקות בו, כן דבר זה, במה שהם שבים אליו תלויים בו יש לעולם דבקות בו יתברך. השלישי, שיש לעולם דבקות והצטרפות אל השם יתברך בשביל הנמצאים עצמם שיש בהם השלמות, ובשביל שלמותם יש להם דבקות בו יתברך. וזהו ששנינו (אבות פרק א מ"ב): על שלשה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. פירוש: כי העולם עומד במה שיש לעולם דבקות בו יתברך, והדבקות בו יתברך בשלשה דברים והם העמודים שהעולם עומד עליהם. והעמוד האחד במה שיש לעולם דבקות בו יתברך, שהוא נמצא מאתו יתברך, ומציאותו הוא בחסד שהוא יתברך השפיע העולם מטובו, כמו שאמר (תהילים פט, א): אמרתי עולם חסד יבנה. ולפיכך אמר שהעולם עומד על גמילות חסד, שזהו עמוד אחד מעמודי העולם, שהוא מקשר אל השם יתברך מצד שבא הכל מאתו על צד החסד. ואם תשאל: הרי אין זה גמילות חסד שבני אדם עושין, כי זהו החסד שהשם יתברך עושה! כי אין זה קשיא למבין, כי כאשר חסד בארץ אז השם יתברך מתחסד עם העולם ומשפיע לעולם חסד, שהרי כל מדותיו של הקדוש ברוך הוא לעשות חסד עם העושה חסד, ודבר זה ידוע. ואל תאמר כי חסד זה לא היה כי אם בעת הבריאה שהשפיע את הנבראים, כי השם יתברך

קול חי

כי אין לעולם קיום נצחי, וכך גם לשנה יש זמן אסיפה שהוא צאת השנה, כי גם לשנה יש סיום שבו היא חוזרת אל הבורא, כמו שיתבאר.

משלושת הבחינות שהזכרנו יש לעולם מעלה אלוקית. מצד ההתחלה, שהוא נברא ומושפע מאיתו, ובזה הוא מחובר אל הבורא. העניין השני, הפך העניין הקודם: החיבור שיש לעולם מצד סופו, שבסופו הוא חוזר ונאסף אל בוראו המקים אותו. כמו שבהתחלה יש לעולם דביקות בבורא יתברך מצד שהוא מקבל השפעה ממנו, כך גם בסופו של העולם יש לו דביקותו בבורא, שהוא שב אליו ותלוי בו. העניין השלישי: הדבקות שיש לעולם בבורא מצד הנבראים המגיעים אל שלמותם. עניין זה רמזוהו חכמים במשנה כשאמרו: על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. פירוש: העולם עומד מפני שיש לו דבקות בבורא יתברך, והדבקות היא בשלושה דברים שהם העמודים עליהם העולם עומד. העמוד האחד: הדבקות שיש לעולם מצד שהוא נברא ממנו, והבריאה היא ממידת החסד האלוקי, שהקב"ה השפיע מטובו וברא את העולם, כמו שנאמר: עולם חסד יבנה. לכן אמרו, שאחד מעמודי העולם הוא גמילות חסדים. ואם תשאל: הרי החסד עליו דיברנו הוא חסדו של הבורא בבריאת העולם, והמשנה עוסקת בגמילות חסדים שעושים בני אדם! אין זו קושיה למי שמבין, כי כאשר בני האדם עושים חסד האחד עם חברו הקב"ה משפיע על העולם מחסדו, כי כך היא מידתו, לעשות חסד עם העושה חסד, וזה דבר ידוע. ואל תאמר כי חסד הבורא היה רק בתחילת הבריאה כשברא את הנבראים,

4. עיין רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"א הל' ב-ג.

בְּכָל יוֹם מִחֻדָּשׁ מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית מְשַׁפֵּיעַ לְעוֹלָם מְצִיאוֹתוֹ. כְּנֶגֶד הַשְּׁלִישִׁי אָמַר: עַל הַתּוֹרָה. שְׂכָבֵר אֲמַרְנוּ לָךְ כִּי יֵשׁ לְעוֹלָם קִשּׁוּר וְדְבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּי בָּהּ יִשְׁלַם הַכֹּל. וְכִנְגֵד הַשְּׁנִי הוּא: הָעֲבוּדָה, כִּי בָמָה שְׁאֲנוּ עוֹבְדִים לוֹ מוֹרָה שֶׁהַנְּמָצָאִים נִתְּלִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ הָעֶבֶד שֶׁנִּתְּלָה בְּאֶדוֹן שְׁלוֹ. וּלְפִיכֵךְ הָעֲבוּדָה מוֹרָה עַל שֶׁהַנְּמָצָאִים נִתְּלִים בּוֹ, וְעוֹד: כִּי הָעֲבוּדָה בְּעֶצְמָהּ מוֹרָה עַל שֶׁהַנְּמָצָאִים הֵם שְׂבִימִים אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּאֲשֶׁר מְקַרְבִּים אֵלָיו הַקְּרָבָן, שְׁזָהוּ בְּעֶצְמָהּ הַשְּׂבִימִת הַנְּמָצָאִים אֵלָיו, וְדָבָר זֶה יִתְבָּאֵר בְּאֵרֵיכוֹת בְּסוּף הַסֵּפֶר⁵, אִיךְ הַקְּרָבָן הוּא הַשְּׂבִימִת הַנְּמָצָאִים אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַתְּבָאֵר לְמַעֲלָה גַם כֵּן בְּפָרָק מ.

האביב - תחילת ההויה, הקציר - שלמות ההויה והאסיף - אספת ההויה

וְכַאֲשֶׁר הַתְּבָאֵר זֶה יֵשׁ לָךְ לְדַעַת כִּי כְּאֲשֶׁר אֲמַרְנוּ כִּי הַשְּׁנָה מִתְיַחֶסֶת אֶל הָעוֹלָם בְּכֻלּוֹ. וַיֵּשׁ בְּשָׁנָה הַתְּחִלַּת הַוִּיָּה, וְזֶהוּ בְּחֻדָּשׁ רֵאשׁוֹן שֶׁהוּא חֻדָּשׁ הָאָבִיב שְׁבוּ יִתְחַדְּשׁוּ הַנְּבִרָאִים בְּכָל שָׁנָה, וַיֵּשׁ זְמַן הָאֲסִיף וְהַחֲזָרָה, וְזֶהוּ בְּתַקִּיפַת הַשְּׁנָה שֶׁהוּא זְמַן הָאֲסִיף, וַיֵּשׁ זְמַן שֶׁהָעוֹלָם הוּא בְּשִׁלְמוֹת הַהוּיָה, וְזֶה בְּזְמַן הַקְּצִיר. וְזֶה שְׂבִשׁוּל הַתְּבוּאָה הוּא הַשְּׁפַע מֵאֲתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מִנִּיעַ הַשְּׂמִימִים וְהַשְּׂמִימִים מְגַדְלִים עַל יְדֵי הַשְּׂמִשׁ אֶת הַתְּבוּאָה עַד תְּכִלִּית בְּשׁוּל שְׁלָה. וְכֵן זְמַן שֶׁהִיא מִחֻבְרַת בְּאֶרֶץ נַחֲשָׁב זֶה הַשְּׁפַע שֶׁנְּמָצָא מֵאֲתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל הַקְּצִירָה שֶׁהוּא כְּאֲשֶׁר נִשְׁלַם הַפְּרִי וְנִקְצָר, וְזֶה כְּאֲשֶׁר כָּבֵר נִשְׁלַם עַל תְּכִלִּית שְׁלֵמוֹתוֹ, זֶהוּ שְׁלֵמוֹת הַוִּיָּה.

לאביב, לקציר ולאסיף יש שלמות עליונה יותר מכפי שהם מופיעים בטבע

וּמִפְּנֵי זֶה רְאוּי שִׁיְהִיו הַזְּמַנִּים הָאלוּ קִדְשׁ לַה', כִּי אֵף שֶׁהָאָבִיב הוּא דָּבָר טְבִיעִי, הֲרִי גְבוּהַ מֵעַל גְּבוּהַ שׁוּמֶר⁶, כִּי יֵשׁ עוֹד הַוִּיָּה עַל הַוִּיָּה יוֹתֵר כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר, וְהוּא הַדְּבִקוֹת בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְכֵן זְמַן

קול חי

אלא הקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית ומשפיע על העולם את מציאותו. כנגד השלמות והסיום - עמוד התורה, כי כבר התבאר שבאמצעות התורה יש לעולם חיבור לבורא, והתורה משלימה את העולם. העמוד השני הוא: עמוד העבודה, כי בעבודתנו אותו אנו מורים שאנו תלויים בו יתברך, ועוד: העבודה מלמדת שאנו שבים אליו, וזה עניין הקרבנות, השבת הנמצאים אל הבורא. דבר זה יתבאר בפרק ט. והתבאר גם בפרק מ.

בארנו קודם שהשנה מתאימה לעולם, שיש בה התחלה, שלימות ואסיפה, ונוסיף באור בעניין זה. התחלת השנה בחודש הראשון בזמן האביב, בו מתחדשים הנבראים בכל שנה. ויש בשנה את זמן האסיף שהוא זמן החזרה בסוף השנה. ויש את הזמן בו הנבראים בשלמותם, בזמן הקציר, שהתבואה מגיעה אל שלמותה בעקבות השפע האלוקי המניע את השמים, והשמים באמצעות השמש מגדלים את התבואה עד שהיא מגיעה אל שלמותה. כל זמן שהתבואה מחוברת לקרקע היא גדלה מהשפע האלוקי, והיא נקצרת כשהיא מגיעה לשלמותה.

מהסבר זה מובן מדוע זמנים אלו מקודשים לה'. ואף שהאביב תופעה טבעית, כשמתבוננים לעומק ביסוד הדברים מבינים כי מעל ההויה הטבעית ישנה הויה רוחנית הדבוקה בקב"ה. כך גם זמן

5. בפרק ט.

6. ע"פ קהלת ה', ז.

הקציר שיש בו שלמות הוית העולם הטבעי, עוד יש שלמות יותר עליון במעלה, והוא שלמות האחרון. ועל ידי אותה שלמות, הדבקות בו יתברך. וזמן האסיף שיש להויה אספה, עוד יש אספה למעלה מאספה, עד שהכל נאסף אל הסבה הראשונה.

שלושת הרגלים הם הבחינות הנ"ל בדרגה גבוהה יותר הנמצאות בישראל ולפיכך ראוי בעצמו שיהיו הזמנים האלו מקדשים אליו יתברך. וזה כי ההויה שהיא למעלה מן הויה שהוא מהשם יתברך, הוא הוית ישראל שנעשו לעם, כי זאת הויה היא הויה למעלה מן הטבע, ודבר זה הויה עליונה. וכבר בארנו זה באריכות למעלה⁷ כי דבר זה הויה נקרא, וכמו שאמרו במדרש רבה בפרשת בא (פרשה יט, ז): שְׁכַשְׁמֵם שְׁנֵאמַר (שמות כ, ז): זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, כִּי נֶאֱמַר (שם יג, ג) זְכוּר הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצֵאתָ, כְּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר לְמַעְלָה⁸. וכן יש עוד שלמות יותר עליון, והשלמות העליון שהוא שלמות האחרון הוא קבלת ישראל התורה, ובזה נשלם הכל, שהתורה היא שלמות הכל כמו שיתבאר בסמוך. ואספה האחרונה עליונה הם גם כן ישראל תחת כנפי השכינה. ולכך בחג המצות בו יצאו ישראל ממצרים, שאז היו ישראל כאלו נולדו ונתהוו לעם, כאשר התבאר בכמה מקומות בספר הזה ועוד יתבאר. חג השבועות בו נתנה התורה לישראל. וחג הסוכות הושיב אותם בענני הכבוד, וזהו נראה שישאל נאספים אליו יתברך ותחת כנפיו יחסו. לפיכך מצות סכה לצאת מביתו של אדם שהוא מקומו לשבת בצל סכה, כי צריך האדם להסתופפות, ולפיכך צריך לישב בסכה, שהסכה היא הסתופפות גם כן, והבן זה היטב.

קול חי

הקציר, שהוא זמן שלמות הנבראים הטבעיים, ביסודו שלמות עליונה יותר שהיא השלמות האחרונה הנובעת מדבקות בקב"ה. וכך גם ביחס לזמן האסיף, ששורשו במעלה רוחנית בה הכל נאסף אל הקב"ה.

לכן הזמנים הללו ראויים להיות זמנים מקודשים לה, כי המציאות שמעל ההויה הטבעית שהיא המציאות המושפעת מהבורא, היא הוית ישראל שנעשו לעם. הויה זו היא למעלה מההויה הטבעית, וזו ההויה עליונה. כבר בארנו דבר זה שהוית ישראל היא הויה עליונה, שעל זה אמרו במדרש רבה בפרשת בא, שכמו שנאמר: זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, כך נאמר: זְכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצֵאתָ, כמו שכבר בארנו. ויש שלמות עליונה יותר והיא השלמות הגמורה, והיא קבלת ישראל את התורה, כי בתורה נשלמת כל המציאות. האסיפה שבשלמות העליונה היא כאשר ישראל תחת כנפי השכינה. לכן בחג המצות בו יצאו ישראל ממצרים ונולדו ונתהוו לעם, כמו שהתבאר כמה פעמים בספר זה. בחג השבועות ניתנה תורה לישראל, ובחג הסוכות הושיבם הקב"ה בענני הכבוד, וזה כאילו ישראל נאספים תחת כנפי השכינה. לכן בחג הסוכות צריך האדם לצאת מביתו ולשבת בצל סוכה, כי בחג זה צריך האדם להסתופף, והסוכה היא גם מצב של הסתופפות, הבן זאת היטב.

7. בפרקים ג וד.

8. בפרק ב.

חג השבועות מתייחס לחג הפסח כתכלית להתחלה

אמנם מה שתמצא בחג השבועות מה שלא תמצא בשני החגים, ששני החגים הקבוע להם זמן בחדש, אך חג השבועות לא הקבוע לו יום בחדש, רק הכתוב תלאו בחג המצות לספר חמשים יום. דבר זה הוא כי חג השבועות וחג המצות מתייחסים זה לזה שיכים זה לזה, כי כבר אמרנו לך כי חג המצות הוא התחלת הויה והוא דומה לימי בראשית, ותכלית שלמות הויה הוא בתורה, כי התורה השלמת הנמצאים, שכן דרשו זכרונם לברכה במסכת עבודה זרה בפרק קמ"א (ג, א): הוסיף ה' בששי לומר יום הששי, מלמד שכל מעשה בראשית היו תלויים ועומדים עד ששה בסיון, אם יקבלו התורה מוטב, ואם לאו יחזור העולם לתהו ובהו. פרוש: כי תכלית שלמות העולם בתורה ואם אין תורה אין פאן שלמות, ולפיכך אם לא יקבלו ישראל התורה יחזור העולם לתהו ובהו. מזה הטעם תולה חג השבועות בחג המצות, כי בחג המצות יצאו ישראל ממצרים, וזהו הויה חדשה של ישראל, ותכלית הויה הזאת לא נשלמה רק בקבלת התורה, שאז הויה שלמה ולא קדם. וכן הקציר נתלה באביב, שידוע שאחר זמן של האביב הוא הקציר, והאביב מביא הקציר ואין לו זמן מיוחד, ולא כן האסיף שאינו תולה בקציר ולא באביב, אלא פאשר מתחילין ימי גשמים, ועוד יתבאר טעם לזה⁹. והספירה היא מיום ששה עשר של ניסן, כי בחמשה עשר בניסן הוא חג המצות על שם האביב, ובששה עשר הוא זמן התחלת קציר שעורים עד קציר חטים שהוא בחג השבועות, ולפיכך בששה עשר הוא הבאת העמר מן השעורים, ובחג השבועות שתי הלחם מן החטים.

קול חי

בחג השבועות אנו מוצאים דבר שלא נמצא בשני החגים האחרים: לשני החגים נקבע תאריך קבוע בחדש ואילו לחג השבועות אין תאריך קבוע אלא זמנו חמישים יום לאחר חג המצות. סיבת הדבר היא - היחס והשייכות שבין חג המצות לחג השבועות. כבר התבאר שחג המצות הוא תחילת ההויה והוא כימי בראשית, ושתכלית הבריאה ושלמותה היא בתורה. וכך דרשו חכמים במסכת עבודה זרה: ביום ששי של הבריאה נאמר: יום הששי, ולא יום ששי, כדרך שנאמר בשאר הימים: יום שני, יום שלישי וכו'. תוספת הא הידיעה באה ללמדנו שכל מעשה בראשית תלויים ועומדים עד ששה בסיון, אם יקבלו ישראל את התורה הרי טוב, ואם לא יקבלו יחזור העולם לתהו ובהו. פירוש דבריהם: שלמות העולם בתורה, אם אין תורה בעולם אין העולם יכול להגיע אל שלמותו, לכן אם לא יקבלו ישראל את התורה יחזור העולם לתהו ובהו. מסיבה זו חג השבועות תלוי בחג המצות, כי בחג המצות כשיצאו ישראל ממצרים התהוו לעם, ותכלית הויתם נשלמת רק בתורה, וללא תורה אין הם בריאה שלימה. דבר זה דומה לקשר שבין הקציר לאביב - כידוע הקציר תלוי באביב, שלאחר האביב מגיעה תקופת הקציר, והאביב הוא הגורם לקציר שיגיע, ואין לקציר זמן בפני עצמו. האסיף לעומת זאת אינו תלוי באביב ובקציר אלא בימות הגשמים, ועוד יתבאר טעם לעניין זה. הספירה מתחילה מיום ששה עשר בניסן, כי בחמישה עשר בניסן הוא חג המצות שהוא האביב, ולאחר מכן מתחילה עונת הקציר בקציר השעורים, וסיומה בקציר החטים בחג השבועות. לכן הבאת העומר מהשעורים בתחילת הקציר בששה עשר בניסן, ובשבועות, שתי הלחם שהם מהחטים.

9. יתבאר בהמשך הפרק טעם נוסף מדוע אין תאריך לחג השבועות.

הרגלים הם זמן התחדשות הויה, וכל הויה גורמת שמחה

ואלו שלשה מועדים נקראים זמני שמחה, כי כל הויה גורם שמחה וכל הפסד גורם צער, כדכתיב (תהילים קד, לא): 'ישמח ה' במעשיו, ויהפך זה (בראשית ו, ו): 'ויתעצב ה' אל לבו, לכן השמחה הוא באלו הזמנים, שכלם הויה העולם, שבכל רגל ורגל יש דבר הויה בעולם, בפסח - הוא הויה האביב, ובשבועות - הוא הקציר, ובחג האסיף - אספתה הוא, גם כן תקון התבואה, מביא אותה לבית שלא יהיה הפסד לה. לכן ראוי שיהיה בהם השמחה, כי הזמן שהוא להויה נקרא זמן של שמחה.

הזמן הממוצע הוא זמן ראוי לקדושה

וכאשר עוד תבין תדע, כי המועדים הם בחדש ניסן ובחדש תשרי, וזה כי שני אלו הזמנים שהם חדש ניסן ותשרי הוא זמן ממצע, זמן שוה, שהרי היום והלילה שוים, הקרירות והחמימות בשוה, ואין זמן הזה יוצא לשום קצה מן הקצוות. ובשביל שאין הזמן יוצא לשום קצה, ראוי שיהיה מוכן לקבלת הקדושה ביותר. אבל זמן אשר הוא יוצא לקצה מן הקצוות אינו מיחד לקדושה האלהית, אבל הוא מוכן להיות הפך הקדושה, כמו תשעה באב ועשרה בטבת שאלו החדשים מיחדים להתנגד לקדושה האלהית. כי כבר אמרנו לך פעמים הרבה, כי הזמן והגשם משתתפים בכל דבר. וכמו שהתפשטות הגשם הוא מורה על הגשמות והאמצעי מורה על הקדושה, וכך הוא בודאי בזמן, כי הזמן שהוא בשני דהינו בניסן ובתשרי, הוא מיחד להיות בהם זמן קדוש, והיוצא מן השני הפך זה.

חג השבועות, אף שאינו בזמן השווה, יש בו קדושה, כי הוא יום חמישים של התעלות והוא קודש קדשים אמןם שבועות אשר אינו בזמן שוה, הנה זה קשיא אלו היה לזמן שבועות יום קבוע בחדש,

קול חי

שלושת הזמנים האלו הם זמני שמחה, כי כל התהוות גורמת שמחה וכל הפסד גורם לצער, כמו שנאמר: 'ישמח ה' במעשיו, ועל ההפך מזה נאמר: ויתעצב אל ליבו. לכן יש שמחה בזמנים הללו שהם זמני התהוות בעולם. בכל אחד מהם ישנה התהוות, בפסח - האביב, בשבועות - הקציר, ובסוכות - האסיף שהוא גם כן השלמת התבואה, כשמכניסה לביתו כדי שלא תופסד בימי הגשמים. זמן התהוות הוא זמן שמחה על כן ימים אלו הם ימי שמחה.

וכאשר תבין יותר תדע מדוע לא נקבע זמן לחג השבועות. זמן המועדים שבניסן ובתשרי קבוע, מפני שהזמנים האלו הם הזמנים הממוצעים, קיים בהם שוויון בין זמני היום והלילה, וכן בין הקור והחום. מכיון שזמנים הללו לא נוטים לקצוות, הם ראויים לקדושה. זמן שיש לו נטייה אל אחד הקצוות אינו ראוי לקדושה אלוקית, אדרבא הוא מוכן להיפך מכך, כמו תשעה באב ועשרה בטבת, שהם זמנים נוטים אל הקצוות, האחד לחום והשני לקור ויש בהם הבדל גדול בין אורך היום והלילה, לכן הם זמנים המנוגדים לקדושה האלוקית. כבר בארנו כמה פעמים שיש קשר בין הזמן לבין החומר. התפשטות החומר מורה על גשמיותו ונקודת המרכז, נקודת האמצע, מורה על הקדושה. וכך גם בזמן, זמני השוויון ניסן ותשרי הם זמנים של קדושה, והזמן הנוטה לקצוות ההפך מזה.

זמנו של חג השבועות אינו בזמנים הממוצעים, ולכאורה היה מקום לתמוה על כך, כי מי שאינו

אבל אין לחג השבועות יום קבוע רק תלה הכתוב אותו בפסח, כאלו חג הזה קדשתו תלה בעלוי ובמספר הימים, ולא שהוא יוצא לקצה הזמן, שאם כן היה קשיא שראוי לכל זמן קדוש שלא יהיה רק בזמן השנה, אבל חג השבועות קדשתו שהימים מתעלים עד חמשים. כי בפסח קנו ישראל מעלתם בעצמם, היא המעלה אלהית שנקראת מצה, כמו שהתבאר למעלה בפרק מ"א אצל רבי פנחס בן יאיר, ולפיכך צוה באכילת מצה ולהרחיק החמץ. ובחג השבועות קנו המעלה הנבדלת השכלית, בחדש זיו שהוא מוכן לקבל אור התורה. לכך היה ביום החמשים, כדי שיהיה מספר שבועה שבועות, ויום החמשים הוא עוד שבת לשבתות, וזהו קדש קדשים. כי שבועה ימים יש בהם שבת, וכאשר ימנה שבועה פעמים שבועה ואחר כך יום החמשים, הנה יום החמשים הוא שבת לשבתות והוא קדש קדשים מאחר שהוא שבת לשבתות, ואז קנו ישראל מעלת התורה, מעלת השכל שקנו ביום זה. נמצא כי חג השבועות אינו נמנה להיות בחדש השלישי, שאז היה יוצא החג הזה חוץ לשני הזמן, אבל הוא נמנה למספר ימי העלוי, שהיום של חג השבועות בא אחר עלוי הימים ביום החמשים. ואין העלוי במה שהוא עלוי יוצא מן שני הזמן כלל, אדרבה הימים האלו עד יום החמשים התעלות, ואין כאן יציאה המתיחסת אל הגשם שיש לו יציאת הרחק לצד אחד. לכך חג השבועות הוא יותר במעלה ובעלוי, שקדשת יום זה שקנו ישראל מעלת השכל.

שלושת הרגלים כנגד שלושת השלמויות שקנו ישראל

והתבאר לך כי בפסח יש להם שלמות אלהי נבדל ולפיכך אסור בחמץ ושאור, ובחג השבועות קנו מעלת השכל שהיא התורה. וכמו שקנו ישראל מעלת השכל בחג השבועות קנו עוד מעלה עליונה בחג הסוכות, הוא רוח הקודש השורה עליהם, ולכך היו ענני כבוד

קול חי

בזמנים הממוצעים אינו ראוי לקדושה אלוקית, אבל היות ולחג השבועות אין זמן קבוע אין מקום לשאלה זו. זמנו של חג השבועות אינו קבוע אלא זמנו תלוי בחג המצות, כביכול חג השבועות אינו חג העומד בפני עצמו אלא הוא התעלות של חג הפסח, כאילו הזמן הולך ומתעלה עד לחמישים. בפסח קנו ישראל את מעלת עצמם, היא מעלה אלוקית הנקראת: מצה כמו שהתבאר למעלה בפרק מא, לכן ציווה הקב"ה לאכול מצה ולהתרחק מחמץ. בחג השבועות קנו ישראל מעלה אלוקית רוחנית, בחודש זיו שהוא החודש המיועד לקבלת אור התורה. לכן ניתנה התורה דוקא ביום החמישים, כדי שיהיו שבע שבתות ויום החמישים שהוא כעין השבת השמינית, וזה קודש קדשים. ביאור: בכל שבועה ימים יש שבת אחת שהיא קודש. במנין ארבעים ותשע ימים יש שבע שבתות, אחר כך יום החמישים שהוא בבחינת השבת של השבתות, לכן הוא קודש קדשים, ובו קנו ישראל את מעלת התורה. על כן לא נאמר שחג השבועות הוא בחודש השלישי, כי אז היה הזמן יוצא מן השוויון אל הקצה, אלא הוא נמנה לימי ההתעלות של הימים מפסח, וחג השבועות בא אחר ימים אלו והוא ביום החמישים. ומכיון שימים אלו הם ימי התעלות אין בהם יציאה אל הגשמיות, לכן חג השבועות במעלה גדולה יותר מחג הפסח, כי ביום זה קנו את המעלה הרוחנית אלוקית.

בדברנו התבאר לך, שבפסח קנו ישראל את המעלה של שלמות רוחנית המובדלת מהחומר, לכן נאסר בפסח החמץ והשאור. בחג השבועות קנו את מעלת השכל הרוחני שהיא התורה. ובחג הסוכות קנו מעלה עליונה עוד יותר, מעלת רוח הקודש השורה עליהם, לכן חג הסוכות כנגד

עליהם שהשכינה חופף עליהם, וכל מקום שהשכינה נמצאת שם ענני כבוד, כמבאר בכתוב¹⁰. וזהו אמרם (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א): למה נקרא שמחת בית השואבה שהיה בחג הסוכות? שמשם היו שואבים רוח הקודש. ואלו שלשה דברים הם נרמזים בארון. שהארון של עץ, והוא זהב טהור מבית ומבחוץ, ואין הזהב מחבר בעץ, רמז על הנפש האלהית הנבדלת מן הגוף והוא זהב טהור, כמו שאמרו (ברכות ס, ב): נשמה שנתת בי טהורה, ובו מנחים הלוחות שהיא התורה, ועל הארון הכרובים למקבלים כבוד השכינה. וכנגד אלו ג' דברים הם מועדי ה' המקדשים.

ראש השנה ויום הכיפורים ימי המלכות והדין ואינם ימים של שמחה

אמנם ענני ראש השנה ויום הכפורים כמו שאמרנו לך לפני זה, פי המועדים הג' נגד שלש בחינות שיש לעולם בכללו, כמו שהתבאר. הבחינה האחת מצד שיש לעולם התחלה מאת ה', וזהו חג המצות. וכנגד בחינה שנית מצד שהעולם הוא שב וחוזר אליו, ואינו מקים רק בו יתברך. וחג השבועות בחינה שלישית, מה שיש בעולם השלמות יש לו דבקות בו יתברך, וכמו שהתבאר למעלה. אמנם ראש השנה ויום הכפורים הוא במה שהוא יתברך מלך ואדון העולם, שיש לעולם מעלה יתרה מאד מאד שאינה בכלל הענינים הראשונים, שהוא יתברך מלך ואדון העולם והכל תחת רשותו, ולפיכך מזכירים באלו ימים מלכותו יתרה. וראש השנה הוא יום הדין, כי במה שהוא מלך העולם הוא בעצמו הדין על העולם, פי המלכות הוא הממשלה על העולם וממשלתו הוא מדת דינו. כי אין הוא יתברך צריך לדון בעדים ובראייה, אבל הוא עד ודין, ולפיכך במלכותו היא מדת משפטו. והוא בחדש השביעי, כי מלכותו שהוא

קול חי

ענני הכבוד שהיו עליהם מפני שהשכינה שורה עליהם. ענני הכבוד מלמדים על השראת השכינה, כמבואר בכמה פסוקים. וזה מה שאמרו חכמים שבחג הסוכות היתה שמחת בית השואבה, שמשם היו שואבים רוח הקודש. שלושת הענינים הללו שהזכרנו רמוזים בארון. הארון עצמו היה של עץ, והיה מצופה בזהב מבפנים ומבחוץ, אבל הזהב לא היה מחובר אל העץ, זה רמז לנפש האלוקית הנבדלת מן הגוף, שהיא כזהב טהור, כמו שאמרו חכמים: נשמה שנתת בי טהורה היא. בארון מונחים הלוחות שהיא התורה, ועל הארון הכרובים המקבלים כבוד השכינה. כנגד שלושה דברים אלו שלושת המועדים המקודשים.

יש לבאר גם את ענינם של ראש השנה ויום הכיפורים. בארנו קודם כי שלושת הרגלים כנגד שלוש בחינות הקיימות בעולם. הבחינה האחת - התחלת העולם מהבורא, וכנגד זה חג הפסח. הבחינה השנייה - שהעולם חוזר אל הבורא וכל קיומו מהבורא, וכנגד זה חג הסוכות. והבחינה השלישית - השלמות שקיימת בעולם כאשר העולם דבק בקב"ה, כנגד זה חג השבועות. ראש השנה ויום הכיפורים ענינם היות הקב"ה מלך ואדון העולם, כי יש לעולם מעלה גדולה מאד שאינה נכללת בעניינים שדברנו אודותם למעלה. מכיון שהקב"ה מלך העולם ואדונו והעולם תחת רשותו, לכן בימים אלו מזכירים את היותו מלך העולם. ראש השנה הוא יום הדין, כי היות הקב"ה מלך העולם זה בעצמו מהווה את הדין על העולם, כי מלכותו על העולם היא מידת הדין, לפי שאין דינו בעולם בעדים וראיות, אלא הוא העד והוא הדיין, לכן מלכותו הוא דינו. ראש השנה

10. שמות יג, כא; מ, לה; במדבר יב, ה; יד, יד; דברים: לא, טו.

מֶלֶךְ הָעוֹלָם מִצַּד הַקְּדוּשָׁה שֵׁישׁ לְעוֹלָם, וּמִפְּנֵי כֶּךָ מוֹלֵךְ עֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. וְעוֹד: כִּכְר בְּאַרְנוֹ לְמַעַלָּה¹¹ אֲצֵל קְרִיעַת יַם סוּף, בְּאַמְרָם (מְכִילַתָּא בְּשֵׁלַח וְיֵהִי, ה'): מִי שֶׁהַמְּלִיכָנִי תַחֲלָה עַל הַיָּם הוּא יִהְיֶה מֶלֶךְ, וְשֵׁם מִבְּאֵר כִּי הַקְּדוּשָׁה הִיא הַמְּלִכּוּת, עֵינַן שָׁם בְּפֶרֶק אַרְבָּעִים (וּשְׁתַּיִם). וְהַקְּדוּשָׁה הִיא תְּמִיד בְּשִׁבְעֵי כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר לְמַעַלָּה¹² אֲצֵל: וּלְכַהֵן מְדִין שִׁבְעַת בְּנוֹת, וּלְפִיכֶךָ נִבְחַר חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי לְהִיּוֹת בּוֹ מְלִכּוּתוֹ. וְכִמוֹ שֶׁהוּא יִתְּבַרֵךְ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעֲנִינוּ שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם כְּמוֹ הָאָדוֹן עַל הָעֶבֶד שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עֲלָיו, שְׂאָף עַל גֵּב שֶׁהוּא מְמַשְׁלָה עַל הָעֶבֶד וְאֵין הַדְּבָר חֲרוּת לוֹ, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְעֶבֶד בְּזוֹה מַעַלָּה, בְּמָה שֶׁאָדוֹן הַגְּדוֹל הוּא אָדוֹן לוֹ. וּלְפִיכֶךָ רֹאשׁ הַשָּׁנָה אָף עַל גֵּב שֶׁאֵין כָּאֵן שְׂמַחָה וְאֵינוֹ בְּכֻלָּל זְמַנֵּי שְׂמַחָה¹³, מִכָּל מְקוֹם הַיּוֹם קְדוֹשׁ, כִּי מְלִכּוּת זֶה הוּא לְמַעַלַת הָעוֹלָם, שֶׁהֵשֵׁם יִתְּבַרֵךְ הוּא מְלִכּוֹ וְאֵין הָעוֹלָם חֹסֵר מְלִכּוּתוֹ. הִנֵּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּצַד אֲשֶׁר הוּא יִתְּבַרֵךְ מוֹשֵׁל עַל הָעוֹלָם.

ראש השנה - יום הדין מצד המלכות, ויום הכיפורים - יום המחילה מפני שרק הוא מלך עליהם

אֲבָל יוֹם הַכִּיפּוּרִים מִצַּד בְּחִינַת אַחֲרֵת, מִצַּד שֶׁהָעוֹלָם הוּא אֵל הַמֶּלֶךְ הוּא הַשֵּׁם יִתְּבַרֵךְ, כְּמוֹ הָעֶבֶד שֶׁהוּא לְאָדוֹן וְהוּא שְׂלוֹ. וּבְזוֹה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר לָהֶם חַטָּאִים מֵאַחַר שֶׁהֵם שְׂלוֹ. וּלְפִיכֶךָ רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַדִּין, כִּי בְּמָה שֶׁהוּא יִתְּבַרֵךְ מֶלֶךְ מוֹשֵׁל עַל הָעוֹלָם יֵשׁ כָּאֵן שְׂתֵי בְּחִינּוֹת: הָאֶחָת הוּא הַמְשָׁפֵט עֲלֵיהֶם, וּמִצַּד בְּחִינַת אַחֲרֵת הוּא מוֹחֵל וְסוֹלַח. כִּי בְּמָה שֶׁהֵם עֲמוֹ וְהוּא מְלַכֵּם אֵינֶם רְאוּיִים לְהִיּוֹת בְּרִשּׁוֹת אַחַר, וְלֹא יִתֵּן לְהִיּוֹת מוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ זָקוֹן, הַיִּצָּר הָרַע. וְכֹאֲשֶׁר בְּנֵי אָדָם חוֹטְאִים לְפָנָיו וְהֵם נִכְנָסִים בְּרִשּׁוֹת אַחַר, הוּא הַיִּצָּר הָרַע שֶׁנִּקְרָא מֶלֶךְ

קול חי

חל בחודש השביעי כי השביעי מקודש, ומלכותו מפני הקדושה שיש בעולם, שהוא המלך הקדוש ומולך על העולם שיש בו קדושה. ועוד: כבר בארנו בפרק מב בעניין קריעת ים סוף את מאמר חז"ל: מי שהמליכני תחילה על הים הוא יהיה מלך, ושם בארנו כי המלכות קדושה, והקדושה בשביעי כמו שהתבאר בפרק יט בעניין: ולכהן מדין שבע בנות. לכן נבחר החודש השביעי למלכות הקב"ה בעולם. אדנות הקב"ה על העולם היא כדוגמת יחס שבין האדון ועבדו, שאף שהאדון מושל על העבד ונמצא שאין העבד בן חורין, מכל מקום יש לעבד מעלה אם אדונו אדון גדול. לכן אף שראש השנה אינו זמן של שמחה, מכל מקום הוא יום של קדושה, כי מלכות הקב"ה היא למעלת העולם שהבורא מלכו, ואין העולם ללא מלכות הבורא. אם כן ראש השנה הוא מצד היות הבורא מושל על העולם.

ליום הכיפורים יש בחינה אחרת, והיא מצד היות העולם קשור ושייך למלך ה' כמו עבד השייך לאדונו, ומצד שייכותם אליו הוא מכפר להם על עוונותיהם. אם כן מצד מלכות הקב"ה יש שתי בחינות: בראש השנה הקב"ה דן את העולם מכיון שהוא מלך עליהם, וביום הכיפורים הוא מוחל להם כי הם עמו והוא מלכם, ולכן לא יתן ליצר הרע, למשול עליהם. כאשר בני אדם חוטאים הם נכנסים תחת רשות היצר הרע הנקרא: מלך גדול, כמו שנאמר בקהלת: עיר קטנה ואנשים בה

11. בפרק מב.

12. בפרק יט.

13. עיין בראש השנה פ"ד סימן י"ד וכן הוא במרדכי ר"ה רמז תשכ"ב. ונראה שמחלוקתם - האם ראש השנה נכלל בימי השמחה. ועיין מש"כ בזה הגר"י זולטי זצ"ל בספרו משנת יעבץ או"ח סימן נ.

גדול¹⁴, כדכתיב בספר קהלת (ט, יד): עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וגו'. שהענין הזה נאמר על היצר הרע שמושל על גוף. ומצד שהוא יתברך מלך העולם וכל הנמצאים הם שלו תחת רשותו ואינם לאחר, יצאו ביום הכפורים מרשות המלך היצר הרע שכתב נסתבכו בו כל השנה, ונכנסים אל רשות הקדוש ברוך הוא, כי שם מלך ה' צבאות נקרא עליהם.

שחרור העבדים ביה"כ ביובל מפני המלכות

ומזה הטעם עצמו גם כן צוה בתורה ביובל (ויקרא כה, ט): והעברת שופר תרועה בכל ארצכם ביום הכפורים, לקרא חפשי לעבדים שהם נרצעים, ואיש אל משפחתו תשובו (שם, י), מפני כי שם מלך ה' צבאות יש עליהם ואין ראוי למשל עליהם אחר, אותו שנמכר לו. וכן החוטא נמכר ביד היצר הרע על ידי חטאיו עד שהוא ברשות אחר, וביום הכפורים יצא.

תחילה הדין מצד המלכות, הכפרה מצד שהוא מלך יחיד

נמצא כי הוא שופט עליהם במה שהוא מלכם, וגם מוציא אותם מרשות אחרת במה שהוא מלכם, אבל תחלה הוא שופט עליהם, כי זה יותר ראשון במה שהוא מלך להיות שופט. אבל בחינה זאת שהוא מוציא אותם מרשות אחר הוא אחר כך, כי זה הוא מצד שהוא מלך יחיד שאין אתו עוד, ובשביל שהוא מלך יחיד אין הנמצאים ברשות אחר. ולפיכך ראש השנה הוא למלכות סתם, שהוא מלך, ויום הכפורים בשביל שהוא מלך יחיד בעולמו. ולכך קדם שופט עליהם ואחר כך הוא מכפר ומוציא אותם מרשות אחר, כי בחינה זאת שהוא יתברך מלך הוא קודם, ואשר הוא מלך יחיד הוא מדרגה יותר עליונה, היא אחר כך והוא ביום העשירי.

קול חי

מעט ובא אליה מלך גדול. כל השנה הם מסתבכים ברשותו של מלך זה המושל על גופם, אולם מכיון שהקב"ה מלך העולם וכל הנבראים תחת רשותו, ביום הכיפורים הם יוצאים מרשותו של המלך היצר הרע, ונכנסים לרשותו של הבורא, כי שמו של המלך ה' צבאות נקרא עליהם.

מסיבה זו ציווה הקב"ה בתורה: והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם, כדי לשחרר את העבדים הנרצעים ואיש אל משפחתו ישובו. מפני ששם המלך ה' צבאות נקרא עליהם, על כן אין ראוי שתהיה עליהם שום ממשלה אחרת. וכן החוטא שהוא מכור ליצר הרע בשל חטאיו עד שהוא תחת רשותו, יוצא לחפשי ביום הכיפורים.

נמצא שהקב"ה שופט אותם מפני שהוא מלכם ומשחרר אותם מעבדותם מפני שהוא מלכם. תחילה הקב"ה שופט אותם, כי הדין הוא הפעולה המובהקת ביותר למלכות. השחרור מעבדות איננו פעולה מובהקת למלכות, אלא בגלל שה' מלך יחיד, אינם יכולים להיות ברשות אחר, לכן בחינה זו באה אחר בחינת עצם המלכות. על כן ראש השנה תחילה בשל היותו מלך, ויום הכיפורים אחר כך בשל היותו מלך יחיד, על כן תחילה שופטם ורק אחר כך משחרר אותם. היותו מלך היא מדרגה ראשונה, ומעלה גבוהה יותר היא מעלת היותו מלך יחיד. לכן מדרגה זו היא ביום העשירי.

14. עיין קהלת רבה ט, ו, ובמסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק טז: "שיצר הרע מלך הוא על מאתים וארבעים ושמונה אברים. כשהוא הולך לדבר מצוה התחילו מתעצלין לו כל אבריו מפני שיצר הרע שבמעיו מלך הוא על מאתים וארבעים ושמונה אברים שבאדם".

העשירי מיוחד בקדושה

ולעולם תמצא העשירי מיוחד לקבל הקדושה, שהרי העשירי קודם בכל מקום. כי עד העשירי הוא מנין אב"ג עד עשרה, ומן עשר ואילך יש מנין אחר מספר עשרות. ומפני שהוא מדרגה אחרת, לכן יתחדש שם מדרגה אחרת. וביום הכפורים יתחדש ענין אחר, כי עד יום הכפורים היו ברשות אחר, ומצתה חוזרים לרשות הקדוש ברוך הוא. ולפיכך הוא ביום העשירי, כי אז יתחדש מדרגה אחרת. וכן היובל במה שהוא דבר חדש, לשוב לאחזה ולמקומו הראשון, הוא ביום העשירי, מטעם כי העשירי הוא חדוש מעלה אחרת, ודבר זה ידוע למבינים. ולפיכך נקרא יום הכפורים: ראש השנה בספר יחזקאל (מ, א): בראש השנה בעשור לחדש, והוא יום הכפורים של יובל, כדאיתא במסכת ערכין (יב, ב).

קול חי

תמיד תמצא שהעשירי מיוחד לקדושה, כי העשירי הוא המדרגה העליונה, שהרי המנין נספר מאחד ועד עשר ומשם מעלת העשרות. נמצא שבמעלת העשר מתחדש דבר, על כן ביום הכיפורים שהוא בעשירי לתשרי מתחדשת בעלות ה' על בני האדם, שיצאו מרשותו בחטאיהם והיו תחת שלטון מלך אחר. וכן ביובל חזרת הקרקעות והעבדים ביום הכיפורים, בעשירי לחודש, כי מתחדש בעלותם על עצמם ועל נכסיהם. עניין זה של קדושת העשירי והתחדשות בו ידוע ליודעי חן. לכן יום הכיפורים נקרא ביחזקאל - ראש השנה: בראש השנה בעשור לחודש, כי בו מתחדשת הבעלות.

סיכום הפרק

התורה ציוותה על שלושת הרגלים יחד ובארה עניינם כקשורים לתבואת הארץ: האביב, הקציר והאסיף, קשר זה צריך ביאור. השמש והירח הם מלכי עולם הטבע, לכן השנה משוערת לפיהם. בשנה, כמו בעולם, שלוש תקופות: התחלה, שלמות ואסיפה. בעולם שלוש תקופות - ראשונה הכל מאיתו, שנייה העולם מגיע אל שלמותו ושלישית העולם נאסף אל בוראו. כך גם בתבואה - באביב, תחילת ההויה, הקציר שלמות התבואה והאסיף. ההויה הגבוהה ביותר במציאות היא עם ישראל. הוית ישראל בפסח כי ביציאתם ממצרים נתהוו לעם. בקבלת התורה - שלמותם, ובחג הסוכות נאספים להסתופף בצל השכינה. חג הפסח וחג הסוכות חלים בזמן שהיום והלילה שווים, לא חם ולא קר. מכיון שהם בזמן השוויון, לכן יש בהם קדושה ושמחה. חג השבועות לא תלוי בתאריך אלא קשור לחג הפסח. ביום החמישים, שהוא היום שאחר שבעה שבועות, מגיע עם ישראל להתעלות של שלמות בקבלת התורה. ראש השנה ויום הכיפורים שייכים לבחינה אחרת, בחינת המלכות האלוקית. כיון שהקב"ה הוא המלך, לכן הוא שופט את העולם. ביום הכיפורים הקב"ה מלך יחיד והכל שייכים לו, לכן אז הוא מכפר עליהם ומוציאם מרשות שלטון היצר הרע. גם העבדים והקרקעות חוזרים ביום הכיפורים של היובל, כי היום העשירי הוא יום של קדושה מיוחדת, ושל התחלה חדשה.